

Рецензія

офіційного рецензента

доктора мистецтвознавства, професора, завідувача кафедри мистецтва та дизайну костюма Київського національного університету технологій та дизайну

Чупріної Наталії Владиславівни

на дисертаційну роботу **Ришкевич Наталії Олександрівни**

«Дизайн інтер'єрів бібліотек: історія, тенденції, інновації», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю **022 – Дизайн**

Актуальність дослідження. Представлена робота Ришкевич Наталії Олександрівни є актуальним дослідженням, оскільки обґрунтовує інформаційну, комунікаційну, соціо-культурну функції бібліотек в сучасному суспільстві, систематизує основні тенденції та фактори формування функціонально-просторової організації та впровадження інноваційних засобів цифровізації та комунікаційних технологій у розвитку сучасних бібліотечних просторів.

Трансформація суспільних потреб потребує реакції на виклики нового інформаційного та комунікаційного середовища. А отже, представлене дослідження презентує довготермінову перспективу розвитку бібліотечних просторів та інноваційні підходи їх розвитку та формування інтер'єрів.

Одним з пріоритетних аспектів актуальності розгляду даної тематики є факт, що автор дисертації Ришкевич Наталія Олександрівна є досвідченим викладачем та керівником практики КНУТД, розробником дизайнерських проєктів бібліотек закладів освіти, автором реалізованих проєктів інтер'єрів бібліотечних просторів в Україні. Практичний досвід дизайнера інтер'єра та ґрунтовне теоретичне мистецтвознавче дослідження дисертантки дозволили представити наукове дослідження, в якому поєднано комплексне застосування теоретико-методологічних засад, аналізу потреб споживацької аудиторії та інноваційних практичних підходів їх реалізації та впровадження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукових пріоритетів і програм Київського національного університету технологій та дизайну, зокрема, в межах науково-дослідної теми кафедри дизайну інтер'єру і меблів «Н/н 41/25 «Актуальні проблеми та перспективи розвитку дизайну середовища» (2022–2025 рр.) у межах ініціативної теми 0124U004871 «Функціонально-типологічні та естетичні проблеми дизайну середовища» (2025–2026 рр.).

Метою дослідження є виконання комплексного мистецтвознавчого аналізу історії розвитку, сучасних тенденцій та інноваційних напрямів формування дизайну інтер'єрів бібліотек.

Об'єкт дослідження – інтер'єри сучасних бібліотек.

Предмет дослідження – функціонально-планувальні, композиційно-просторові, предметно-просторові та художньо-образні особливості дизайну інтер'єрів бібліотек у контексті їх історичного розвитку та сучасних тенденцій.

Хронологічні та географічні межі дослідження охоплюють XX–XXI ст., окремі аспекти дослідження розглядаються в контексті історичної еволюції бібліотечних закладів.

Достовірність основних положень роботи. Достовірність наукових результатів і основних положень роботи підтверджується поєднанням системного, середовищного, типологічного та людиноцентрованого підходу до вирішення поставлених в роботі задач. Автором використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, нормативного та порівняльного аналізу, а також спеціальнонаукові методи, як то функціонально-планувальний, композиційно-просторовий, ергономічний та документально-візуальний аналіз. Емпіричні методи (обстеження, вивчення та узагальнення, ретроспективний аналіз) застосовані дисертанткою при дослідженні прикладів історичних та сучасних бібліотечних об'єктів XX – XXI ст., представленого авторкою.

Цілісність роботи та логічність викладу матеріалу, вирішення поставлених завдань забезпечуються належним структуруванням матеріалу, а також широким масивом джерельної бази. Дослідження базується на ґрунтовному теоретичному

та практичному аналізі, включаючи роботи вітчизняних і зарубіжних авторів у галузі дизайну середовища та архітектури.

Наукову новизну результатів висвітлено у сформованій дисертанткою комплексній характеристиці сучасних тенденцій та інноваційних напрямів формування бібліотечних просторів (багатофункціональність, інтеграція інноваційних і цифрових рішень, гнучкість та адаптивність середовища, а також художньо-образна виразність і просторова ідентичність); встановлених закономірностей трансформації бібліотечного простору від книгосховища до багатофункціонального соціокультурного середовища у сучасному суспільстві; визначеній типології сучасних бібліотек на основі поєднання функціонального, соціально орієнтованого та архітектурно-просторового підходів, що дало змогу виявити особливості формування різних моделей бібліотечного середовища; в обґрунтуванні особливостей впливу інноваційних підходів на функціонально-просторову організацію бібліотечного середовища та соціальної ролі сучасної бібліотеки тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні сучасного досвіду формування бібліотечних інтер'єрів та окресленні особливостей організації багатофункціональних просторів, функціонального зонування, інтеграції цифрових технологій, забезпечення інклюзивності, гнучкості та адаптивності середовища. Результати дослідження можуть бути використані проєктними організаціями, бібліотечними установами та органами місцевого самоврядування під час створення, реконструкції, реновації й модернізації бібліотечних просторів, а також у практиці формування освітніх хабів, коворкінгів, культурних центрів та інших громадських середовищ знань, де поєднуються навчальні, комунікативні й культурні функції.

Впровадження результатів дисертації. Отримані результати дослідження використано під час розроблення конкурсної ідеї реконструкції громадського простору з бібліотекою та місцем для позашкільного навчання (Київська обл., Фастівський р-н, с. Жорнівка) у межах проєкту IRS Хакатон «100 ідей для міст», де було реалізовано підходи до формування

багатофункціонального та трансформованого середовища, забезпечення інклюзивності та впровадження енергоефективних рішень. Також результати впроваджено у діяльність ТОВ «Міра Архітекс» під час формування концепції дизайн-проекту реновації інтер'єру Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Є. Маланюка, зокрема в частині функціонально-зонавальних рішень, організації багатофункціональних просторів, навігації та забезпечення інклюзивності (додаток Ж).

Оцінка наукових публікацій. За результатами досліджень опубліковано 22 наукові праці, у тому числі 5 статей у фахових виданнях України, 1 стаття у закордонному науковому виданні, 16 доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, з яких 1 – за кордоном. У публікаціях змістовно висвітлено ключові аспекти дисертації.

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності, оформлення. Дослідження є завершеним та виконано відповідно до встановлених правил та вимог щодо оформлення. Дисертація написана українською мовою; текст відповідає науковому стилю викладення змісту, містить необхідну аргументацію.

Структура і обсяг роботи. Основна частина дисертації складається зі вступу, трьох розділів та висновків і становить 212 сторінок. Список використаних джерел містить 256 позиції. Додатки подано на 139 сторінках, емпіричну базу дослідження представлено додатково у 361 джерелі. Загальний обсяг дисертації становить 399 сторінки.

У вступі обґрунтовано актуальність роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі та методи дослідження; окреслено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів роботи; показано особистий внесок здобувача і наведено структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі автором проведено аналіз стану наукової розробленості теми, охарактеризовано джерельну базу та методи дослідження; уточнено понятійно-категоріальний апарат та сформовано методологічну базу

дослідження, яка складається з чотирьох основних груп – наукові праці за темою дослідження; нормативно-правові документи та професійні рекомендації щодо організації громадського простору; професійні архітектурно-дизайнерські видання та електронні ресурси у сфері проєктування бібліотечних об’єктів; візуальні матеріали за тематикою дизайну бібліотечних просторів для документально-візуального аналізу.

Наведено аналіз досліджень зарубіжних та українських вчених та висвітлено еволюцію бібліотек від користувацького книгосховища до сучасного багатофункціонального простору, в якому поєднуються соціокультурні, комунікаційні функції та цифрові технології. Автором визначено комплексний аналіз інтер’єру як цілісної системи пріоритетним на сучасному етапі розвитку суспільства.

Охарактеризовано основні напрями сучасного формування бібліотечних просторів, серед яких користувацький досвід, меблювання, навігація, цифровізація, інклюзивність, розвиток UX-підходів, smart-технологій у сталому розвитку бібліотек. В розділі обґрунтовано формування сучасного бібліотечного середовища під впливом соціально-економічних, технологічних, екологічних та містобудівних чинників та презентовано трансформацію бібліотек у відкриті громадські простори, що функціонують на основі ергономічних, просторових, інклюзивних інтер’єрних рішень.

У другому розділі висвітлено значущі етапи розвитку бібліотечних закладів в історичному екскурсі та охарактеризовано сучасні практики та тенденції розвитку бібліотечних закладів; розроблено типологію сучасних бібліотек та визначено чинники, що впливають на їх формування та композиційно-проєктні рішення.

Історико-аналітичне дослідження проєктних рішень бібліотек різних епох засвідчило трансформацію підходів до формування їхнього архітектурного та інтер’єрного середовища. Спостерігається поступовий зміщення акценту: від пріоритету збереження книжкових фондів до забезпечення відкритості, сприяння комунікації та багатофункціонального

використання простору. Виявлені закономірності створили теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу дисертанткою сучасних проєктних практик формування бібліотечних просторів.

Виявлені закономірності свідчать, що в сучасному бібліотечному дизайні сформувався системний комплекс взаємопов'язаних характеристик, які визначають організацію інтер'єру. До них належать: орієнтація на користувача, технологічна інтеграція, емоційний комфорт, інклюзивність, сталий розвиток, а також розуміння бібліотеки як активного публічного простору. Автором встановлено, що ці ознаки слугують фундаментом для теоретичного обґрунтування та розробки цілісної моделі дизайну інтер'єру сучасних бібліотечних просторів.

Систематизовані підходи до визначення типології бібліотек спонукають до набуття бібліотечними просторами функцій інформаційного центру, освітнього хабу, культурної платформи та багатофункціонального громадського простору. Охарактеризовано, що найбільш комплексно визначені функції реалізуються при гібридному типі організації простору.

У третьому розділі викладено інноваційні тенденції функціонально-просторової організації бібліотечних середовищ.

Авторкою висвітлено, що функціонально-просторова організація сучасних бібліотек задає логіку використання приміщень та створює фундамент для багатофункціонального середовища. Водночас успішність цих рішень значною мірою залежить від внутрішнього наповнення. Важливу роль при цьому відіграють меблі, які є ключовим інструментом для гнучкого зонування, комфорту відвідувачів та адаптації простору під різні види діяльності. Аналіз сучасних бібліотечних проєктів в роботі дозволив виокремити чотири взаємопов'язані тенденції: багатофункціональність середовища, інтеграцію цифрових інновацій, створення гнучких адаптивних зон, а також посилення художньої виразності та унікальної ідентичності простору. Саме ці вектори охарактеризовані як визначальні для сучасних громадських просторів бібліотек та задають напрям їхнього подальшого розвитку.

В роботі виявлено тенденцію переходу від універсальних меблевих рішень до систем, адаптованих під індивідуальні потреби користувачів та специфіку функціональних зон. Меблювання дисертанткою досліджено як цілісну систему, що поєднує ергономічні, функціональні, просторові та комунікативні характеристики. Саме такий підхід є ключовим чинником створення людиноорієнтованого та адаптивного бібліотечного середовища, здатного підлаштовуватися під різноманітні сценарії використання простору.

З іншого боку підкреслено, що художня виразність та унікальність простору є ключовими елементами сучасного бібліотечного середовища – вони не лише забезпечують естетичну привабливість інтер'єру, а й створюють емоційний зв'язок між користувачем та простором, сприяють відображенню культури та посилюють соціальне значення бібліотеки.

Аналіз виконаних авторкою проєктів та результати їх практичного застосування показали, що формування візуального образу сучасної бібліотеки залежить від складної взаємодії архітектурних рішень, вибору матеріалів, культурного контексту та історичних особливостей місця. Ці підходи підтверджують, що сучасна бібліотека функціонує як цілісне та багатофункціональне середовище, де функціональні, технологічні та естетичні аспекти тісно взаємопов'язані.

Висновки до розділів та загальні висновки логічно відображають етапи та результати проведення дослідження, констатують виконання завдань та дають підстави для підтвердження наявності наукової новизни дисертаційної роботи.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертація написана українською мовою; текст відповідає науковому стилю мови з логічною послідовністю викладу матеріалу, аргументацією, тлумаченнями, достовірністю. Робота насичена фаховою термінологією, містить численні посилання на джерела; усі елементи ілюстративного матеріалу оформлені відповідно до вимог, із обов'язковим зазначенням джерела. Дослідження, проведене дисертантом, дало ґрунтовні результати, що робить його завершеним з точки зору теорії та методології. Водночас, ці результати створюють підґрунтя для подальшого розвитку роботи у практичному напрямку.

До основних здобутків роботи слід віднести системний підхід автора щодо побудови концепції дослідження у єдності науково-методологічного підґрунтя, практичної складової роботи та розуміння попиту і вимог споживацької аудиторії.

В роботі комплексно обґрунтовано, що новаторство сучасних бібліотек не обмежується лише впровадженням цифрових технологій, а також охоплює створення нових способів взаємодії користувачів з інформацією, розвиток цифрових послуг, автоматизацію робочих процесів та формування доступного для всіх середовища. Отримані дані свідчать, що сучасна бібліотека формується як простір, орієнтований на людину, з ефективним використанням технологій, гнучкий та з вираженою культурною ідентичністю, здатний швидко та дієво реагувати на соціальні, освітні та технологічні зміни.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації.

Попри загальну високу оцінку роботи, доцільно висловити такі зауваження та побажання:

1. В роботі наведено список опрацьованих джерел (256 джерел інформації) та окремо надано емпіричну базу досліджень (Додаток В.1), що складається з 361 джерела. Проте в Додатках представлено комплексний аналіз архітектури, інженерних та проєктних рішень лише 60 провідних бібліотек світу. На думку рецензента, для кращого сприйняття візуальної інформації, доцільно було б скоротити список емпіричних джерел та зкорелювати його з інформацією для здійсненого аналізу бібліотек (Додаток В).

2. У роботі наведено типологічні характеристики бібліотечних об'єктів: табл. 2.1 (стор. 120), табл. 2.2 (стор. 122), табл. 2.3 (стор. 132). Також у табличній формі наведено аналітичні дані дизайну бібліотечних просторів у розділі 3: табл. 3.1 – 3.9. В них наведено текстові характеристики об'єктів, проте не надано ілюстративної інформації щодо описуваних характеристик. Також в наведених таблицях не наведено посилань на літературні джерела жодного зі списків, наведених у роботі. Рецензенту вважається доцільним надати таку інформацію, з метою візуального розуміння варіацій реалізованих проєктних рішень.

3. В роботі більше 200 разів зустрічається поняття сценарію в контексті проектування сучасних бібліотечних просторів (сценарна діяльність, стор. 4; поведінкові сценарії, стор. 33; сценарії користування, стор. 43, просторові сценарії, стор. 79; сценарний підхід, стор. 144 тощо – в тексті зустрічаються розбіжності у термінології. Проте, назване поняття не розкрито дисертанткою у п. 1.2 Понятійно-термінологічний апарат. А сценарний підхід не зазначений в роботі ні як метод дослідження, ні в контексті методологічної та джерельної бази дослідження.

4. Висновки до розділів: висновок 3 до розділу 1; висновки 1 – 3 до розділу 2 частково повторюють інформацію, що наведена в самих розділах, Доцільно було б подати її більш узагальнено у висновках, що посилює їх підсумовуючу цінність. Також, рецензент вважає, що загальні висновки дисертаційного дослідження викладені занадто розлого, через що концентрація інформації у висновках сприймається дещо ускладнено.

Висловлені зауваження і побажання не знижують наукової і практичної цінності роботи, мають рекомендаційний характер і вказують на подальші перспективи дослідження обраної теми.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дисертація Ришкевич Наталії Олександрівни «Дизайн інтер'єрів бібліотек: історія, тенденції, інновації» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9. Робота є самостійною науковою працею, виконана з дотриманням академічної доброчесності. Сформульовані в роботі наукові положення і отримані теоретичні та практичні результати є актуальними, відзначаються структурною послідовністю змісту та форми, підтверджують особистий внесок здобувача.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Ришкевич Наталії Олександрівна «Дизайн інтер'єрів бібліотек: історія, тенденції, інновації» виконана на достатньо високому рівні, що свідчить про досягнення поставлених наукових задач з застосуванням відповідних наукових методів, отримання нових наукових результатів щодо дизайну одягу. Дисертація має перспективи подальшого розвитку з точки зору теорії і практики дизайну.

Таким чином, можна стверджувати, що дисертаційна робота Ришкевич Наталії Олександрівни «Дизайн інтер'єрів бібліотек: історія, тенденції, інновації», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – Дизайн, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її автор Ришкевич Наталія Олександрівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – Дизайн.

Рецензент:

доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри мистецтва та дизайну
костюма Київського національного
університету технологій та дизайну

Наталія ЧУПРИНА

Підпис Н. Чупріної
Відчую
КАНЦ